

Kunskap och lärande 2019

- Sammanfattande analys och slutsatser över elevers upplevelse av sin egen lärandemiljö och undervisningens formativa förhållningssätt i Varbergs kommunala skolor

**VARBERGS
KOMMUN**

Dokumenttyp:	Dokumentnamn: Kunskap och lärande 2019	Diarienummer:
Beslutad av: Utvecklingschef	Beslutsdatum: 2019-02-13	Giltig till och med:
Gäller för:	Dokumentansvarig avdelning: Utvecklingschef	Senast reviderad:

Förskole- och grundskoleförvaltningen i Varberg

Susanna Hanson
Förvaltningschef

Maria Wirén
Utvecklingschef

Joachim Wadström
Grundskolechef

Johan Berntsson
Grundskolechef

**VARBERGS
KOMMUN**

Förskole- och grundskolenämndens mål 2016–2019

Stärka pedagogers skicklighet som lyfter barns och elevers resultat

Nationella mål

Kunskaper

Skolan ska ansvara för att eleverna inhämtar och utvecklar sådana kunskaper som är nödvändiga för varje individ och samhällsmedlem. Dessa ger också en grund för fortsatt utbildning.

Skolan ska bidra till elevernas harmoniska utveckling. Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra en grund för skolans verksamhet. Skolan ska erbjuda eleverna strukturerad undervisning under lärares ledning, såväl i helklass som enskilt. Lärarna ska sträva efter att i undervisningen balansera och integrera kunskaper i sina olika former.

Läroplan för grundskolan.

Elevernas inflytande

De demokratiska principerna att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig ska omfatta alla elever. Elever ska ges inflytande över utbildningen. De ska fortlöpande stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem. Informationen och formerna för elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. Eleverna ska alltid ha möjlighet att ta initiativ till frågor som ska behandlas inom ramen för deras inflytande över utbildningen.

Läroplan för grundskolan.

Innehåll

1	Inledning.....	4
1.1	Bakgrund.....	4
1.2	Metod	4
2	Sammanfattande analys.....	6
2.1	Gemensamma mönster för samtliga frågeområden	6
2.2	Specifika iakttagelser för olika frågeområden	8
3	Avslutning.....	11
3.1	Kvalitet och progression av undervisningens formativa förhållningssätt.....	11
3.2	Slutsatser med utvecklingsområden	12
4	Källförteckning.....	13

1 Inledning

Kunskap och lärande är en förvaltningsövergripande rapport syftande till att följa upp elevernas upplevelse av sin egen lärandemiljö och utvärdera det pågående utvecklingsarbetet kring formativt förhållningssätt.

1.1 Bakgrund

Sedan läsårsstart 2013/14 har ett övergripande utvecklingsarbete för de kommunala grundskolorna i Varbergs haft fokus på ett formativt förhållningssätt i undervisningen. Med det menas en undervisningspraktik som fortlöpande samlar in information kring elevernas kunskaper utifrån hur och vad de lär sig i undervisningen, för att därefter formera undervisningen för att på bästa sätt stödja elevernas progression. Det systematiska kvalitetsarbetet inom ramen för *Kunskap och lärande* analyserar och drar slutsatser av det arbetet.

1.2 Metod

Elevenkät

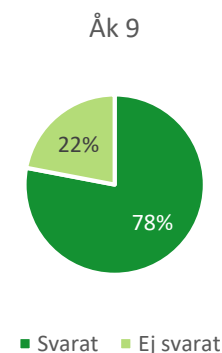
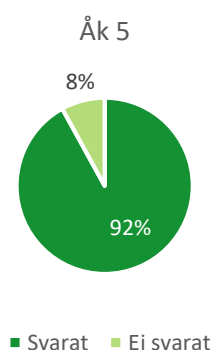
Som en del i uppföljning och analys av arbetet med formativt förhållningssätt genomförs enkät för elever i grundskolans årkurs 5 och 9. Enkäten har besvarats av 1 108 elever under höstterminen 2018. Svarefrekvensen är något lägre än föregående år, vilket kommer att adresseras inför nästa års enkät.

Enkätfrågorna togs fram av förvaltningens kvalitetsteam¹ tillsammans med förstelärare under höstterminen 2017. Efter respons från lärare har några frågor korrigerats gentemot förra året.

Svarsalternativen till frågorna syftar till att få information hur frekvent frågan/påståendet anses vara i undervisningen, svarsalternativen var:

Alltid eller nästan alltid – ofta – sällan – aldrig – vet ej

Enkätsvaren ger indikationer på i vilken grad olika påståenden sker i undervisningen, men inte vilket innehåll eller vilken kvalitet undervisningen har. För att fånga undervisningens innehåll och kvalitet har samtal med elever och analys mellan lärare också genomförts.

¹ Kvalitetsteam består av utvecklingschef, kvalitetsstrateg och verksamhetsutvecklare

Dialog med elever och kommunövergripande analys

Med enkätsvaren som underlag genomför varje enhet en dialog med elever för att möjliggöra en kvalitativ analys. Enkätresultaten stödjer lärare i att få fokus i dialogen och fånga upp olika mönster. Dialogen med elever syftar till att förstå vad eleverna upplever och varför, men även till att få en beskrivning av undervisningens innehåll och kvalitet utifrån ett elevperspektiv.

Förvaltningens kvalitetsteam träffade i januari och februari 2019 lärare från varje enhet för att gemensamt analysera undervisningens innehåll och kvalitet.

Enkätfrågor/påståenden

KUNSKAP OCH LÄRANDE 2018/19		
Områden	Frågor	
Kunskaper för lärande	1.	Mina lärare förklarar vad jag ska lära mig
	2.	Mina lärare förklarar varför jag ska lära mig
Undervisning utifrån eleverna	3.	Mina lärare samlar in information/tar reda på under lektionerna om vad jag kan eller inte kan
	4.	Mina lärare använder den informationen (om vad jag kan eller inte kan) i undervisningen
	5.	Mina lärare varierar exempel och metoder i sin undervisning för att förklara och förtydliga så att jag och mina klasskamrater lär oss
Respons/feedback och bedömning	6.	Mina lärare berättar för mig hur jag ligger till i skolarbetet
	7.	Mina lärare förklarar hur jag kan komma vidare och fördjupa mitt lärande
Förväntan och motivation	8.	Mina lärare får mig att tro på mig själv i mitt skolarbete
	9.	Mina lärare uppmuntrar mig att utvecklas så långt som möjligt i alla ämnen
	10.	Mina lärare undervisar så att det blir intressant
	11.	Jag ges möjlighet att arbeta med utmanande uppgifter
Inflytande och delaktighet	12.	Mina lärare lyssnar på mina tankar och idéer i undervisningen
	13.	Mina lärare uppmuntrar mig och mina klasskamrater så att vi lär av varandra

2 Sammanfattande analys

Här presenteras enkätresultaten tillsammans med den kvalitativa analysen som har genomförts mellan lärare och elever samt mellan förvaltningens kvalitetsteam och förstelärare.

2.1 Gemensamma mönster för samtliga frågeområden

Enkätresultaten

Andel elever som svarat att påståendena sker <i>alltid eller nästan alltid</i> alternativt sker <i>ofta</i> i undervisningen. En procentenhet motsvarar i regel fem elever.				
	<i>Åk 5 2017/18</i>	<i>Åk 5 2018/19</i>	<i>Åk 9 2017/18</i>	<i>Åk 9 2018/19</i>
Kunskaper för lärande	84%	83%	65%	67%
Undervisning utifrån eleverna	76%	75%	50%	53%
Respons/feedback och bedömning	70%	70%	45%	51%
Förväntan och motivation	75%	73%	54%	58%
Inflytande och delaktighet	74%	75%	48%	60%

Årskurs 5 har positivare resultat än årskurs 9

Eleverna i årskurs 5 svarar för andra året i rad att de upplever påstående i högre grad än årskurs 9. I analys med lärare har en förklaring varit att eleverna i årskurs 5 möter färre lärare. När eleverna istället möter flera lärare, och undervisningspraktiken skiljer mellan lärare, blir svaret att påståendet mer sällan sker i undervisningen. Detta då svarsalternativen implicit efterfrågar en likvärdighet mellan lärare.

Eleverna i årskurs 9 har svarat mer positivt inom alla enkätfrågor gentemot förra året. I analys har inga övergripande förklaringar kunnat göras. På vissa skolor relaterar man resultaten till en positivare skolkultur hos eleverna i år gentemot tidigare, men några tydliga mönster har inte identifierats.

Enkätresultaten upplevs inte alltid rättvisa – elevdialogen vittnar om högre kvalitet

I dialog med elever upplever lärare generellt sätt att eleverna kan ge exempel på vad som sker i undervisningen även om enkätresultaten tyder på att det inte sker i lika hög grad. Exempelvis påståendet *Mina lärare berättar för mig hur jag ligger till i skolarbetet* har av flera elever tolkats som individuell respons och utvecklingssamtal, medan eleverna i dialog med lärare ger exempel på att den omedelbara responsen på individ- och gruppnivå i undervisningen också är en del av detta.

Påståendet *Mina lärare samlar in information/tar reda på under lektionerna om vad jag kan eller inte kan* är ett annat exempel där elever i samtalen kan beskriva många olika sätt lärare nyttjar som de inte har tänkt på när de svarade på enkäten, till exempel att lärare går runt när eleverna jobbar under lektionen eller använder ingångs- och utgångsbiljetter, EPA eller andra metoder.

Både enkätresultat och elevdialogen visar att undervisningspraktiken skiljer sig mellan lärare och mellan ämnen. Ämnets karaktär gör ofta att undervisningen genomförs eller upplevs olika. Elever som har haft mycket vikarier eller nya lärare lyfter också att de kan se en skillnad mellan undervisningen relaterat till enkätfrågorna.

Ingångs- och utgångsbiljetter

En ingångsbiljett kan vara en konkret uppgift som eleverna får jobba med i början på en lektion eller ett arbetsområde för att lärare ska få syn på vad eleverna kan i området. I slutet på en lektion eller arbetsområde kan eleverna få en utgångsbiljett för att visa vad de kan. Lärare och elever kan genom att se på ingångs- och utgångsbiljetten få syn på vilket lärande undervisningen har inneburit.

EPA

Lärare arbetar med EPA, där eleverna får möjlighet att reflektera kring frågeställningar Enskilt, i Par och sedan gemensamt med Alla i klassen.

Pojkar ger positivare enkätsvar än flickor

I enkäten svarar flickor och pojkar i årskurs 5 i stort sätt likartat. I årskurs 9 svarar pojkarna genomgående mer positivt än flickorna, skillnaden mellan pojke och flicka i årskurs 9 är dock mindre än föregående läsår.

I dialog med elever framkommer det tydligt att eleverna upplever att undervisningen är likartad för både flickor och pojkar, det vill säga att lärare inte undervisar på olika sätt. Skillnaden som syns i enkätresultaten har i analys med lärare landat i hur det omgivande samhället och skolkulturen påverkar elevernas inställning. Elevsvar från dialogen med lärare tyder på detta, exempelvis att flickorna anser att pojkarna inte lägger lika stor vikt vid skolan och därmed inte har lika höga krav på undervisningen, medan flickorna lägger stor vikt vid skolan och betyg vilket gör att de kräver mer av sig själva och lärarna. Här görs i analysen en koppling till flickors stressnivå och mående som på en generell nivå upplevs mer negativ än pojkarnas.

Det omgivande samhället och skolkulturen påverkar enligt analysen också pojkarnas ansvar för sin skolprestation negativt, och att det inte är själva undervisningen i sig utan pojkarnas inställning till skolan redan innan de kliver in i klassrummet som har stor betydelse. Exempelvis efterfrågar pojkar rolig undervisning och relaterar det till spelande och annat som ”skärmtiden” i vardagen erbjuder.

Att pojkarna kan upplevas ta mer plats och göra sina röster hörda i klassrummet har fått olika utfall på enhetsnivå. På vissa skolor upplever pojkarna att de till största del får negativ feedback från lärare och önskar mer positiv. På andra skolor menar eleverna att pojkarna får mycket feedback och att flickorna istället önskar få komma till tals och få mer feedback. Det kan också upplevas en skillnad i feedback på andra sätt, till exempel att pojkarna får bekräftelse på att de gjort något bra medan flickorna i högre utsträckning får feedback för att komma vidare.

2.2 Specifika iakttagelser för olika frågeområden

Kunskaper för lärande

Enkätresultat och elevdialog visar att elever i undervisningen får kunskap om *vad* och *varför* de ska lära, vilket de i regel också tycker är viktigt att få visat för sig. Det finns en variation mellan skolor och lärare vilken tyngd man lägger på att presentera vilka kunskapskrav kursplanerna berör eller om fokus snarare är på lärandemål eller liknande. Gemensamt är dock att användandet av matriser med kunskapskrav för att visa eleverna vad som ska ”bockas av” i undervisningen har minskat, vilket lärare upplever som positivt då det stressade såväl elever som lärare och missade helhetsperspektivet som undervisningen ska kretsa kring.

På vissa skolor finns önskemål från eleverna att undervisningen berör *varför* och *vad* de ska lära oftare än vid starten på ett arbetsområde, vilket är vanligt förekommande. På en del skolor finns också ett gemensamt förhållningssätt för att visa *vad* elever ska lära sig som alla lärare använder, medan det på andra skolor skiljer mycket mellan lärare och ämnen.

På frågan *varför* eleverna ska lära sig relaterar årskurs 5 elever det i högre utsträckning till framtida yrkesval och att få lära sig nya saker. I årskurs 9 är det mer fokus på betyg och att det är viktigt att lära sig för att komma vidare till önskat gymnasieprogram.

Lärandemål

Lärandemål beskriver den innehållsspecifika förmågan (det kunnande) lärare vill att eleverna ska utveckla med hjälp av undervisningen. Lärandemål är tydligt kopplat till ÄDK-arbetet, och ska vara relaterat till aktuella kursplaner.

Undervisning utifrån eleverna

Påståendena *Mina lärare samlar in information/tar reda på under lektionerna om vad jag kan eller inte kan* samt *Mina lärare använder den informationen (om vad jag kan eller inte kan)* i undervisningen är svåra för eleverna att svara på och har också högst andel *vet ej* svar i enkäten. Eleverna har i dialog istället gett många exempel på detta vilket visar att kvaliteten troligen är högre än enkäten ger uttryck för, vilket har diskuterats under 2.1. *Gemensamma mönster för samtliga frågeområden*.

De exempel elever lyfter fram är ofta konkreta arbetssätt hos lärare som har kommit utifrån det förvaltningsövergripande utvecklingsarbetet med det formativa förhållningssättet som har pågått i ett antal år, vilket främst innefattar arbetet med *Bedömning för lärande (BFL)* och *Ämnesdidaktiskt kollegium (ÄDK)*.

Flera skolor har som en följd av tidigare års analyser i processen kunskap och lärande arbetat för att undervisningen ska bli mer explicit i detta område. Det vill säga att lärare beskriver att kommande uppgift/arbete syftar till att ta reda på vad eleverna kan för att formera undervisningen framåt för att eleverna ska lära sig mer utifrån sin nuvarande nivå. Det lyfts även i årets analys att den explicita undervisningen är viktig för att motivera elever och minska upplevelsen av att eleverna ska testas och bli bedömda, vilket riskerar att leda till negativ stress.

En del skolor som har haft mycket vikarier eller helt nya lärare som inte är vana vid det formativa förhållningssättet i undervisningen beskriver att elever har uppmärksammat att dessa lärare inte genomför motsvarande undervisning och att de upplever en avsaknad av detta. Att elever redan i årskurs 5 klarar av att få syn på det och beskriver en avsaknad tyder på att undervisningen blivit mer explicit och att elever har medvetandegjorts om hur de lär sig.

Respons/feedback och bedömning

I samtalen med elever, men inte enligt enkätresultaten, är detta område där pojkar och flickor verkar ha olika upplevelser. Detta har också diskuterats under 2.1. *Gemensamma mönster för samtliga frågeområden*. Flickorna verkar i högre grad uppleva sig bedömda, och önskar feedback som är positiv och nödvändigtvis behöver ha fokus på hur eleven kan komma vidare. Att få landa i en uppgift och få

Formativt förhållningssätt

Dylan Wiliam (2011), internationellt ledande pedagogikforskare, menar att den formativa bedömningens kärna utgår från tre nyckelprocesser att genomföra:

1. Vart eleven är på väg (klargöra lärandemål och kriterier för framsteg)
2. Var eleven befinner sig just nu (ta fram belegg för lärande)
3. Hur eleven når målet (ge feedback som för lärandet framåt)

Åsa Hirsch (2017) fördjupar förståelsen av formativ bedömning genom att ställa en ytterligare fråga mellan process två och tre: Hur kan undervisningen förändras? Hirsch menar att det tydliggör att det är undervisningen som ska formuleras.

vara nöjd upplevs som viktigt. Samtidigt finns en paradox då framförallt flickor efterfrågar att också få information om hur deras prestation kan utvecklas för att nå högre betyg.

Elevernas upplevelse av feedback är nära kopplad till lärarnas relationella arbete, där lärares kunskap om hur elever upplever feedback är viktig för att den ska kunna ges och mottas på ett konstruktivt sätt.

Flera elever och lärare har lyft digitala plattformar och verktyg som underlättar responsen mellan lärare och den individuella eleven.

Förväntan och motivation

Elever i framförallt årskurs 5 beskriver att de uppskattar uppmuntran från lärare av karaktären *"bra jobbat"* och *"vad bra att du har ansträngt dig"*. Återigen är lärares relationella arbete med eleverna centralt.

Undervisningen blir enligt elever intressant när lärare är engagerad och kunnig i sitt ämne, och varierar metoder och arbetssätt. En del elever anser att undervisningen blir intressant när den är utmanande.

Utmanande uppgifter ses av elever som uppgifter de behöver klura på, och uppgifter som kräver en fördjupning i något. Överlag upplevs detta fungera, men några elever beskriver att de elever som strävar efter högre betyg inte alltid får utmanande uppgifter på sin nivå.

Inflytande och delaktighet

Klassrumsdiskussioner och att elever lär av varandra är både vanligt förekommande och uppskattat av eleverna, och eleverna kan ge flera exempel på detta. De känner sig delaktiga i undervisningen när de samarbetar och lär av varandra. Klassrumsklimatet upplevs vara viktigt i vilken grad elevrumsdiskussioner och lärande mellan elever fungerar. Det är skolkulturen i högre grad än själva undervisningen som påverkar just klassrumsklimatet, även om det kan variera mellan olika lärare.

Elever uppskattar när de får vara med att påverka planering, redovisning av uppgifter och annat. Elever beskriver att lärare i undervisningen behandlar det eleverna tar upp.

3 Avslutning

Här presenteras övergripande slutsatser kring undervisningens kvalitet och progression samt utvecklingsområden.

3.1 Kvalitet och progression av undervisningens formativa förhållningssätt

I dialog mellan kvalitetsteam och förstelärare i kommunövergripande analys har fokus varit på att dra slutsatser kring vilken utveckling undervisningen har haft de senaste åren samt vad detta antas bero på. Fokus har varit på såväl positiv som mindre positiv utveckling.

Positiv utveckling av undervisningen

- Elever har blivit mer medvetna om sitt lärande
- Undervisning med fokus på lärande och djupa kunskaper, med tydlighet i vad som ska läras vilket ökar elevernas förståelse
- Innehållsmässig utveckling av undervisningen utifrån BFL och ÄDK
 - Mer samarbete mellan elever och mer diskussioner
 - Det formativa förhållningssättet som lärare utvecklat undersöker och tar reda på vad eleverna faktiskt kan
 - Ökad medvetenhet hos lärare i vilken ordning de tar upp innehållet i undervisningen (t.ex. från det specifika till det generella)
 - Undervisningen präglas mer av kontraster, ingångs- och utgångsbiljetter
- Lärares och elevers kompetens i och nyttjande av digitala verktyg

Kontraster

En grundläggande tanke i ÄDK-arbetet är att för att ett lärande ska ske behöver en variation av det som ska läras upplevas av de som ska lära. Om tex. lärare funnit att innebörden av färg är det som ska läras behöver eleverna uppleva en variation av olika färger men i samma situation, istället för samma färg i olika situationer.

Mindre positiv utveckling av undervisningen

- Elever som förväntar sig mer än vad som erbjuds och anser att undervisningen är mindre intressant
 - Delvis till följd av mycket skärmtid i vardagen (framförallt pojkar) som anses påverka uthålligheten i lärandet
- Gapet mellan pojkar och flickor i upplevelse av utbildningen och undervisningen
- Tendens till ett ökat avstånd mellan lärare som har och de som inte upplevs ha kommit lika djupt i ämnesdidaktiken

Vad som främst påverkat utvecklingen av undervisningen

- Långsiktig förvaltningsövergripande satsningar på formativt förhållningssätt genom BFL- och ÄDK-arbetet, med fokus på hur elever lär sig
- Avsatt tid för kollegialt lärande om undervisningen, vilket har gett djupare kollegial diskussion om undervisningen mellan lärare
- Olika lyft såsom matematiklyftet och läslyftet
- Utmaning i lärarkontinuitet och behörighet (negativt)
- Likvärdigheten i hur förvaltningsövergripande strategier har tagits om hand har fungerat olika bra (negativt)

3.2 Slutsatser med utvecklingsområden

I analys framgår det tydligt att det förvaltningsövergripande arbete med ett formativt förhållningssätt i undervisningen som påbörjades genom BFL-arbetet läsåret 2013/14 fortsatt leder till en ökad kvalitet av undervisningen. På nio skolor har BFL fördjupats genom ÄDK. På flera andra skolor ser det ut som att ett systematiserat kollegialt lärande mellan lärare fördjupat BFL-arbetet utan samma stöd av förvaltningsövergripande insats. Ett antal skolor tenderar till att sakna samma systematik, och efterfrågar en ökad likvärdighet mellan skolorna i kommunen.

De allra flesta exempel i analys med förstelärare på en kvalitativ undervisning går att härleda direkt till BFL- och ÄDK-arbetet. Det gäller både lärares ledarskap i klassrummet och den ämnesdidaktiska skickligheten, men även när förstelärare i analys lyfter fram elevernas ökade medvetenhet om sitt lärande. Det blir inte minst tydligt när elever i dialog med lärare kan påvisa skillnaden på undervisningens kvalitet.

Utvecklingsområden framåt är att möta behoven av ökad likvärdighet i satsningar på det formativa förhållningssättet mellan skolor samt att säkerställa en god kompetensförsörjning och lärarkontinuitet. Höga förväntningar hos elever på undervisningen och en skillnad i upplevelse mellan pojkar och flickor behöver också vara i fokus framåt, både genom skolornas arbete och i kommande års analys i kunskap och lärande.

4 Källförteckning

Hirsch, Åsa (2017). *Formativ undervisning: Utveckla klassrumspraktiker med lärandet i fokus*. Natur & kultur.

Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan*.

Wiliam, D. (2011). *Att följa lärande – formativ bedömning i praktiken*. Uppl. 1:7. Studentlitteratur AB, Lund.

**VARBERGS
KOMMUN**

14

BESÖKSADRESS: NORRGATAN 25 **POSTADRESS:** VARBERGS KOMMUN, 432 80 VARBERG
TELEFON VÄXEL: 0340-880 00 **E-POST:** BUN@VARBERG.SE **WEBBPLATS:** WWW.VARBERG.SE